030_NLV1QU_20161001_VKN51_00.qxp_Sir Edmund 2016 29/09/2016 14:49 Page 30

Interview

De succesvolle en spraakmakende Belgische verslaggever en schrijver Chris de Stoop stopt met de journalistiek. In 'Ex-reporter' legt hij uit waarom. Een gesprek over de ingrijpende veranderingen in het vak.

Door **Paul Onkenhout** Foto **Adrie Mouthaan**

Steekvlamjournalistiek

Nadat hij jaren eerder op de rand van een ravijn al eens was beschoten door een handlanger van de Albanese bandietenleider Rambo, kwam Chris de Stoop in 2009 terecht in een magazijn aan de rand van Brussel. Een man in een lange, witte djellaba dreigde hem in stukken te snijden.

De Stoop deed onderzoek voor *Vrede zij met u, zuster*, een boek over Muriel, de eerste westerse zelfmoordterroriste. Ze kwam uit Brussel en had een aanslag in Bagdad gepleegd.

Iemand had De Stoop gebeld om langs te komen in het magazijn, hij had informatie over Muriel. 'In het midden stonden een tafel en een stoel. Op de tafel lag een blad papier en een pen. Ik moest gaan zitten. Er was maar één deur, daar liepen een paar companen van die man.

'Meneer Chris, zei hij, ik kan je hier in stukken snijden en in die zakken stoppen. Niemand zal je ooit vinden. Hij deed het liever niet, maar dan moest ik opschrijven dat ik nooit meer contact met ze zou zoeken over dit onderwerp. Als ik het toch zou doen, zou ik verantwoordelijk zijn voor de gevolgen voor mijn eigen leven.

'Ik begon te onderhandelen. Het eerste was geen probleem, ik achtervolg nooit iemand die niet met me wil spreken. Maar het tweede weigerde ik. Ik wilde ze geen morele vrijbrief geven om mij van kant te maken als ze dat zou passen. Na tien minuten gaf hij mij een glas jus d'orange en liet me gaan.

'Ik kwam thuis met knikkende knieën. Ik ben vaker in gevaarlijke situaties verzeild geraakt. Altijd dacht ik: daar fiets ik wel doorheen, mij overkomt het niet. Maar in Albanië tijdens die ontvoering, met dat pistool tegen mijn kop, en in die hinderlaag in Brussel, voelde ik doodsangst.'

Buiten de waan van het moment de waarheid zoeken, daar hebben mensen juist meer behoefte aan dan ooit

Hoe reageerde uw vrouw toen u thuiskwam?

'Haar heb ik het pas later verteld. Ik ben meteen naar boven gegaan, om woord voor woord op te schrijven wat er was gebeurd.'

Boerenzoon Chris de Stoop (1958) is een vermaarde Belgische journalist en schrijver, een nauwgezette en eigenzinnige onderzoeker wiens verhalen en reportages, ruim duizend in totaal, in het weekblad *Knack* vaak veel stof deden opwaaien. Die tijd is voorbij.

De Stoop heeft zijn contract met *Knack* laten verbreken. Hij legt zich alleen nog maar toe op het schrijven van boeken. Zijn elfde heet *Ex-reporter* en bevat naast 'spraakmakende reportages' uit alle delen van de wereld van de afgelopen dertig jaar een proloog waarin hij de journalistiek de maat neemt.

Ex-reporter is zowel een ode aan de journalistiek als een afrekening ermee. De dood van zijn broer en diens nalatenschap, de ouderlijke hoeve aan de Zeeuws-Vlaamse grens waarover hij schreef in de onverwachte bestseller *Dit is mijn hof* uit 2015, speelde een rol bij zijn besluit om uit het vak te stappen.

'Maar de voornaamste reden is dat de journalistiek te snel, te fel en te hard geworden is. Mijn leven werd hectischer en hectischer. Ik was fulltime journalist en zorgde voor de boerderij, voor mijn oude zieke moeder en voor mijn gezin hier in Wommelgem. Ik voelde me opgejaagd. Mede daardoor zat ik in een kwetsbare positie en voelde ik nog beter hoe bikkelhard en kil de journalistiek is geworden.'

Als motto voor zijn boek koos hij een zin uit een oud hoofdredactioneel commentaar van de man die hem in het begin van zijn loopbaan bij de hand nam, de legendarische *Knack*-hoofdredacteur Frans Verleyen: 'Je merkt aan de mensen hoe ze feilloos gaargekookt worden door de media.'

Wat bedoelde Verleyen volgens u precies?

'Op de richting van het infotainment die de journalistiek insloeg. Dat kreeg al een stevige stoot door de commercialisering op televisie. Dat had een enorme uitstraling op de rest van de media. De tabloidisering van de pers kwam op gang.

'En toen volgde de stormachtige opkomst van internet, zo rond 2000. Wij lachten erom, zo naïef waren we. We hadden er geen flauw benul van dat de allergrootste revolutie uit de geschiedenis op ons afkwam. Die elementen samen hebben de journalistiek ingrijpend veranderd; er iets anders van gemaakt. De basis die essentieel was voor de journalistiek, namelijk de ongeschreven afspraak dat de lezer gelooft wat jij zegt, raakte aangetast.'

U schetst een somber beeld in uw boek. Er is minder creativi -

030_NLV1QU_20161001_VKN51_00.qxp_Sir Edmund 2016 29/09/2016 14:49 Page 31

teit, minder integriteit en minder kwaliteit.
'De creativiteit is zwaar aangetast door het top-downmodel; de chefs die bestellen wat ze willen en met die ruwe grondstoffen aan de gang gaan. In de jaren tachtig en negentig, de gouden jaren, was de formule van *Knack* en de meeste andere bladen *bottom-up*. Sterke individuen deden zelfstandig en in vrijheid hun werk en verdedigden hun ideeën in vergaderingen. Nu hebben die vergaderingen hun waarde verloren, behalve voor de chefs en onderchefs.

'De creativiteit is voor een groot deel uit het vak verdwenen. Dan hoeft het voor mij niet meer. De kwaliteit is ook verminderd. De diepgravende stukken zijn niet de stukken waarmee de slag om de lezer wordt gewonnen. Het enerzijds/anderzijds-verhaal scoort niet, de nuance ligt slecht in deze tijden.'

Journalisten hebben minder tijd dan dertig jaar geleden.
'De redacties zijn kleiner geworden, veel journalisten zijn er vanwege bezuinigingen uitgezet. Freelancers worden vaak uitgebuit, zeker in Vlaanderen. Dat alles maakt dat de redactie in minder tijd meer moet produceren dan vroeger.

'Tegelijkertijd staat de integriteit onder druk. Een journalist hoort onafhankelijk te zijn, los te staan van politieke en commerciële druk, en tegelijkertijd respect te hebben voor de lezers en voor de mensen over wie hij schrijft. Steeds vaker worden dingen ongeverifieerd in de media gegooid. De oude basisregels zijn aangetast door een nieuw soort journalistiek.'

Toch is in sommige opzichten het niveau verhoogd.
'Veel journalisten zijn beter en professioneler dan destijds. Maar ze hebben het tij niet mee. En het tij wordt vooral gestuurd door de chefs, de managers en de cijfers. Vroeger draaide het om de journalisten, nu om de chefs en de cijfers. Op dat vlak is het al bijna tien jaar paniekvoetbal.

'Iedereen kijkt naar elkaar. Journalisten rennen allemaal ach- ▶

030_NLV1QU_20161001_VKN51_00.qxp_Sir Edmund 2016 29/09/2016 14:49 Page 33

➤ ter elkaar aan en onder invloed van de nieuwe media wordt de snelheid steeds hoger. Alles wordt opgeofferd aan de snelheid.

'De waan van de dag is de waan van het moment geworden. Maar buiten de waan van het moment de waarheid zoeken, daar hebben mensen juist meer behoefte aan dan ooit. Ik heb me altijd sterk gemaakt voor diepgaande, originele en waarachtige verhalen; voor een journalistiek die uit de nieuwsmolen stapt en de nuance en de bredere focus nog wel aan bod laat komen.'

Twee gebeurtenissen brachten zijn geloof in de media aan het wankelen. De Stoop deed in 1994 ter plekke verslag van de genocide in Rwanda, met een miljoen doden in honderd dagen. Collega's trof hij er nauwelijks aan. Verontwaardigd, nog steeds: 'In dezelfde tijd werd Nelson Mandela als president geïnaugureerd. Daar waren honderden journalisten bij.'

Het grote falen van de media, noemt hij het. De laatste journalisten verdwenen na de evacuatie van de blanken uit Rwanda. 'Niemand ging terug om te kijken wat er daarna was gebeurd in het land. Alsof toen de geschiedenis stopte.' De Stoop ging wel terug, tien jaar later. Hij deed er verslag van in *Het complot van België*.

De dominantie in het nieuws van de vluchtelingencrisis en het jihadisme was de tweede gebeurtenis die hem schokte. 'Het zijn onderwerpen waar ik de afgelopen tien jaar veel over heb geschreven. De media waren verbijsterd en reageerden in een hitsig opbod hysterisch op de vluchtelingencrisis. Terwijl het een gevolg is van een structurele ontwikkeling. Het aantal bootvluchtelingen op de Middellandse Zee was al minstens vijf jaar aan het stijgen. Maar dat onderwerp was niet sexy. Niet flashy. Het werd niet opgepikt. Tot het uit de hand liep.'

De oorlog in Syrië kon de journalistiek toch niet voorzien?

'Desondanks is het een typisch voorbeeld van steekvlamjournalistiek. Echte, diepgravende journalistiek zag al dat er in concentratiegebieden in Noord-Afrika veel vluchtelingen samenpakten; die zag waardoor de stroom op gang kwam.

'Ook aan het jihadisme gaat een lange aanloop vooraf, dat was er echt niet zomaar. Na de aanslagen in Parijs en Brussel begon een soortgelijk opbod in de media. Het was bijna zoals na 11 september toen men in Amerika de vraag stelde waarom ze toch zo werden gehaat. Hetzelfde gebeurde hier.'

Hij pakt er een artikel uit *Knack* bij, met een reportage van zijn hand over een generatie moslims 'zonder grond onder de voeten'. Stad onder stroom, staat erboven. Het gaat over Molenbeek. Hij schreef het in 1991. In een van zijn laatste reportages voor *Knack*, eerder dit jaar, schreef hij na de aanslagen opnieuw over Brussel, 'de hoofdstad van de ongelijkheid'.

De radicalisering had hij al ontdekt toen hij de zelfmoordaanslag van Muriel reconstrueerde. 'Ik begon in 2008 aan het verhaal. Ik zoek altijd een entree in een bepaald milieu. Dat was in dit geval een proces dat tegen de jongens om Muriel heen werd gevoerd, met tientallen zittingen. Ik was bij elke zitting. In de pauzes rookte ik met die jongens. Zo knoopte ik een relatie met ze aan. Ik was bijna altijd de enige journalist.'

Vrede zij met u, zuster kwam uit in 2010. 'De besprekingen waren lovend, maar het werd door andere media niet opgepakt als een brandende kwestie.'

Hoe kwam dat?

'Het ging mij niet om die ene zelfmoordaanslag, het ging mij om het radicalisme en het jihadisme wat in Brussel toen al zichtbaar was. Drie jaar later pas, met de oorlog in Syrië, barstte het los, met honderden jongeren die naar Syrië en Irak vertrokken. Het werd het issue. De vluchtelingencrisis en het jihadisme werden als steekvlamjournalistiek gebracht, in een half hysterische sfeer. Als structurele ontwikkeling werd het onderbelicht en als crisis overbelicht en overgedramatiseerd.

'Voor mijn laatste grote reportage voor *Knack* bezocht ik een kraakpand in Molenbeek, een voormalig bejaardentehuis waar meer dan honderd illegalen woonden. Het was de dag dat oud-minister Steve Stevaert zelfmoord pleegde, nadat hij door verschillende media was gebeld over een seksschandaal. Live deed de hele journalistieke meute langs het Albertkanaal verslag van het dreggen. Er werd geen enkel respect getoond voor menselijke waardigheid.

'Op diezelfde dag stapten er twee vluchtelingen uit het leven. Ik ben naar het kraakpand gegaan. Een van die mannen sliep daar vaak, met meer dan honderd anderen. Het lag er vol met matrassen en er was schurft en tbc vastgesteld. Daar schreef niemand over. Op het dichtgespijkerde pand hing een stuk papier met de tekst 'Jullie stilte doodt ons'. Zo was het ook.

'De problemen in Molenbeek werden onderbelicht. Het is een vorm van schuldig verzuim van de pers. Vervolgens strijkt de hele internationale pers neer in Molenbeek. Het werd ineens ontdekt als het jihadistennest van de wereld. Er wordt nog steeds over geschreven alsof er bijna permanent een burgeroorlog bezig is. Ga er maar eens rondwandelen. Je zal teleurgesteld zijn hoe rustig het er is.

'Die twee kanten, die onderbelichting en die overdramatisering, hebben als effect dat de mensen worden gaargekookt. Hen wordt aangeleerd zwart-wit te kijken naar de wereld. Het kortetermijndenken wordt gestimuleerd, angst en achterdocht worden aangewakkerd.'

U bent een ouderwetse journalist. Gedreven en geëngageerd.

'Ik ben geen wereldverbeteraar, maar ik heb de wereld ook nooit willen verslechteren, zoals sommige journalisten. Die leveren een bijdrage aan een gepolariseerde samenleving.

'Gisteren kwam het oude bejaardenhuis in Molenbeek opeens in het nieuws. Tal van cameraploegen doken op. Het parket en de politie hadden de pers uitgenodigd. Tweehonderd zwaarbewapende politiemensen vielen het pand binnen. Met helikopters werden ze op het dak gedropt. Ze haalden er twaalf armzalige illegale vluchtelingen uit. Dat was het.'

Wat was uw grootste angst, als journalist?

'Dat ik cynisch zou worden, of verbitterd zou raken. Daar heb ik voor gewaakt. Ik ben eraan ontsnapt door mijn aard, dat in de eerste plaats, en ik heb altijd geprobeerd mijn grenzen te verleggen.

'Ik heb me er nooit voor geschaamd dat ik als een geëngageerde journalist werd beschouwd, ook al werd me soms verwijtend gevraagd waarom ik altijd over de onderkant van de maatschappij schreef. Dan zei ik: alsof er nog niet genoeg zijn die altijd over de bovenkant schrijven; over geld, glamour en macht. Want daar gaat de meeste journalistiek over.

'De journalistiek is een van de mooiste beroepen, zolang kwaliteit, integriteit en creativiteit de basis vormen. Het is zonder twijfel een van de lelijkste beroepen als dat niet zo is.' ●

NON-FICTIE
Chris de Stoop
Ex-reporter
De Bezige Bij;
320 pagina's; € 19,99.

DIT IS MIJN HOF

Tot zijn verbazing is *Dit is mijn hof* uit 2015 het best verkochte boek van Chris de Stoop. De Duitse editie is gereed. Later dit jaar wordt het boek over de Hedwigepolder op de Zeeuws-Vlaamse grens en de teloorgang van de plattelandscultuur ook in China uitgebracht. De Stoop: 'Toen ik in de oude boerderij zat te schrijven heb ik geen moment gedacht dat een publiek op dit boek zat te wachten. Ik wilde alleen maar een boek voor mijn broer schrijven. Maar het heeft iets dieps geraakt in een groot publiek.' Achteraf heeft hij wel een verklaring. 'Ik heb kennelijk een gevoel van verlies verwoord, van ontheemding en vervreemding. In heel Europa ziet men het platteland kapot gaan. Dat beseffen mensen ineens als ze dit boek lezen.'